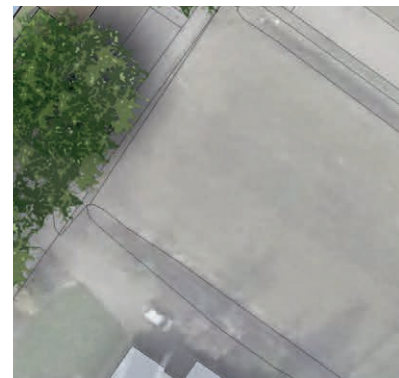
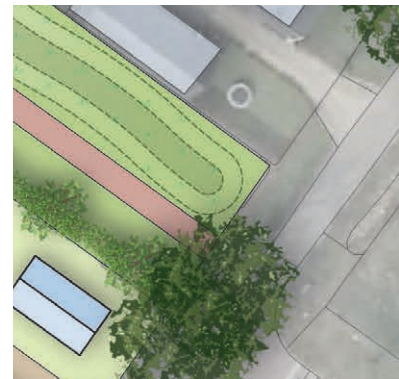

Abersonterrein Olst

Beeldkwaliteitplan

CONCEPT

Colofon

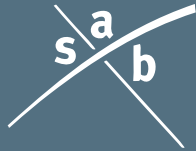
Titel: Beeldkwaliteitplan Abersonterrein Olst

Opdrachtgever: VOF Olst Oost B.V.

Contactpersoon: Lotte van Veldhuizen

Projectnummer: 160449

Datum: 6 december 2019

SAB

Frombergdwarsstraat 54

Postbus 479, 6800 AL Arnhem

T: 026-3576911

I: www.sab.nl

E: info@sab.nl

Inhoud

1. Inleiding.....	04
2. Stedenbouwkundig plan	07
3. Deelgebied 1 - Wonen aan het dorpslint Jan Hooglandstraat.....	08
4. Deelgebied 2 - Wonen aan de de dorpsrand	12
5. Deelgebied 3 - Wonen op het erf	18
6. Duurzaamheid inspiratie.....	22

1. Inleiding

Aanleiding

VOF Olst Oost is voornemens om de voormalige Abersonfabriek aan de Jan Hooglandstraat en enkele aangrenzende agrarische percelen te ontwikkelen tot woningbouwlocatie. Voor de ontwikkeling van het Abersonterrein heeft SAB in opdracht van VOF Olst Oost een stedenbouwkundig plan opgesteld. Voor de ontwikkeling is een beeldkwaliteitplan gewenst dat de beoogde sfeer en kwaliteit van de bebouwing en openbare ruimte in samenhang beschrijft. Voorliggend beeldkwaliteitplan legt de ruimtelijke kwaliteit voor de nieuwe oostelijke dorpsrand en de overgang naar het landschap vast.

Het plangebied

Het plangebied ligt aan de oostrand van Olst. Het wordt begrensd door de Averbergen, Jan Hooglandstraat en de Kleistraat. In de huidige situatie heeft het gebied deels een open karakter en wordt het gebruikt voor agrarische doeleinden. De oude Aberson machinefabriek zal gesloopt worden ten behoeve van de woningbouwontwikkeling.

Ligging van het plangebied in Olst

Open landschap aan de noordzijde van het plangebied

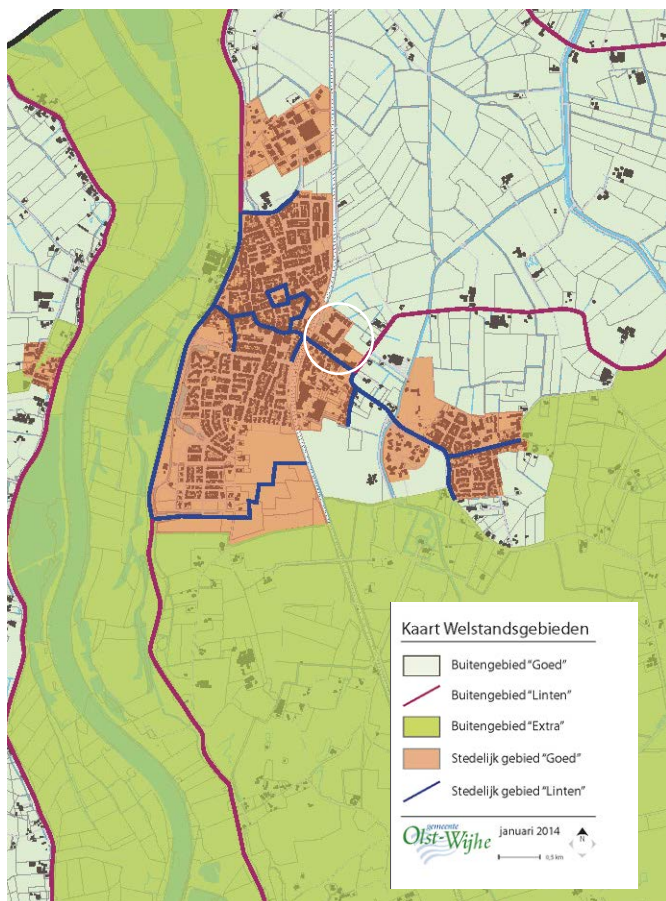
De voormalige Abersonfabriek gezien vanaf het Averbergen

Zicht op plangebied en Averbergen vanaf Kleistraat

Zicht op Abersonfabriek vanaf Jan Hooglandstraat

Uitsnede kaart welstandsgebieden gemeente Olst Wijhe 2014

Relatie met het welstandsbeleid

Het welstandsbeleid van de gemeente Olst-Wijhe is verankerd in de Nota Ruimtelijke Kwaliteit (2014). Deze onderscheidt de klasse 'goed' en 'extra'. Klasse goed, algemeen gebruikelijk en redelijk, geldt voor de hele gemeente. Klasse extra geldt voor gebieden met een hoge belevingswaarde en waardering zoals linten, randen, invalswegen, historische kernen etc. Hier is extra aandacht op alle aspecten vereist.

Het plangebied valt grotendeels onder de klasse 'goed' (zowel buitengebied als stedelijk gebied). Alleen de Jan Hooglandstraat en de Kleistraat zijn als lint aangeduid, waar klasse extra geldt. Voor het stedelijk gebied lint geldt dat het bouwwerk past bij de sfeer en stijkenmerken van naastgelegen bouwwerken. Bij het landelijk gebied moet daarbij het ontwerp modern en vernieuwend zijn door eigentijdse materialen en strakke vormen.

Het voorliggende beeldkwaliteitplan zal gelijktijdig met het bestemmingsplan worden vastgesteld en als toetsingskader voor de bouwplannen dienen. Omdat het Abersonterrein de nieuwe rand van Olst gaat vormen zal deze beeldbepalend zijn voor de omgeving. Aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit en de aansluiting op het omliggende landschap zijn dan ook van groot belang.

Leeswijzer

In dit document komt allereerst het stedenbouwkundig plan aan bod. We lichten de ruimtelijke karakteristiek van het stedenbouwkundig plan toe en onderscheiden de deelgebieden. In de daar op volgende hoofdstukken lichten we de beeldkwaliteit per deelgebied toe. We beschrijven de gewenste sfeer en richtlijnen voor de bebouwing, erfinrichting en openbare ruimte. In het beeldkwaliteitplan is nadrukkelijk aandacht besteed aan een duurzame en klimaatbestendige ontwikkeling.

Het geheel geeft inzicht in de beoogde uitstraling van het Abersonterrein en helpt daarbij de ruimtelijke kwaliteit van het gebied te borgen.

Averbetgen

Kleefstraat

Jan Hooglandstraat

0 10 20 30 40 50m

2. Stedenbouwkundig plan

Hiernaast is het uitgewerkte stedenbouwkundig plan afgebeeld. Het stedenbouwkundig plan biedt ruimte aan 66 woningen in verschillende woningtypes die passen in de landelijk-dorpse omgeving.

Aan de Jan Hooglandstraat versterken twee-onder-één-kap-woningen het beeld van de lintbebouwing. Enkele bestaande lindes zijn ingepast en aangevuld met nieuwe bomen ter versterking van de hoofdgroenstructuur. Zo ontstaat een groene entree naar de Laan van Averbergen, die de nieuwe woonbuurt ontsluit. Een vrijstaand-geschakelde woning markeert deze entree.

Langs de Averbergen is ruimte voor meer aaneengesloten woningen die qua schaal en maat aansluiten bij de bebouwing van het woonzorgcomplex aan de overzijde. De Laan van Averbergen krijgt een groen parkachtig karakter met bomen aan weerszijden. Meer richting het landschap opent de laan zich en krijgt de boomstructuur een opener en informeler karakter.

Vanaf de Averbergen vormt een smalle, dorpse ontsluitingslus de nieuwe dorpsrand. De ontsluitingslus heeft een licht knikkend karakter waardoor het perspectief van de gebruiker wisselt. Bestaande en nieuwe bomen markeren de dorpsrand.

De dorpsrand kent een lossere opzet met twee-onder-één-kap-woningen en vrijstaande woningen. De woningen zijn georiënteerd naar het buitengebied en vormen daarmee een aantrekkelijke dorpsrand. Parkeerplaatsen zijn grotendeels uit het zicht op een binnenhof gesitueerd, waarbij één bestaande, enkele nieuwe bomen en groene hagen zorgen voor een groen karakter. Aanvullende langsparkeerplaatsen bevinden zich langs de Laan van Averbergen en de woonstraten.

Vanaf het Averbergen biedt een vrijliggend fietspad een veilige fietsroute richting het sportcomplex. Woningen kijken uit op deze fietsroute, wat bijdraagt aan de sociale veiligheid. In de flankerende wadi's is ruimte voor speelvoorzieningen en de benodigde wateropvang.

Richting het noorden verdunt de bebouwing nog verder en zijn zes vrije kavels gesitueerd. Met een individuele uitstraling passen zij goed bij het beoogde beeld van de dorpsrand aan het landschap.

Aan de Kleistraat is ruimte voor een nieuw erf. Een houtsingel zorgt voor een sterk kader rondom het erf. Er zijn enkele doorzichten aanwezig van een naar het erf, waar de houtsingel onderbroken wordt door een lagere haag met natuurlijke uitstraling. Het erf is opgebouwd uit een hoofdhuis (vrijstaande woning) en een tweetal 'schuren' (rijwoningen). Deze woningen

staan direct aan de erfverharding. Parkeren gebeurt informeel op het erf.

Binnen de hoofdopzet kunnen de volgende woongebieden onderscheiden worden:

- wonen aan het lint (Jan Hooglandstraat);
- wonen aan de dorpsrand;
- wonen op het erf aan de Kleistraat.

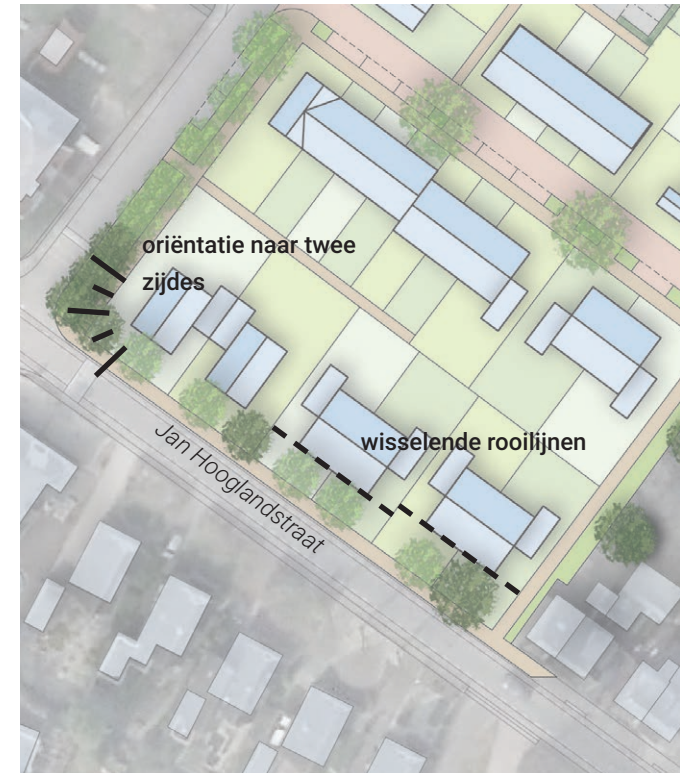
Deelgebieden

3. Deelgebied 1 - Nieuw gezicht aan het dorpslint Jan Hooglandstraat

Sfeerbeeld

De nieuwe woningen aan de Jan Hooglandstraat dragen bij aan het karakter van het dorpslint. De woningen vormen qua uitstraling de schakel tussen de arbeiderswoningen ten zuidoosten van het plangebied en de villawoningen ten noordoosten van het plangebied. Karakteristiek voor de woningen is de variatie in verschijningsvorm, hierdoor hebben de woningen een individueel karakter. Samen vormen deze nieuwe woningen in het lint ook het visitekaartje naar de achterliggende nieuwe woonbuurt. Aan de Jan Hooglandstraat versterken we de hoofdgroenstructuur.

Bebouwing uitgangspunten

Nieuwe woningen vormen schakel tussen arbeiderswoningen en villa's

Bebouwing

- » De bebouwing vormt de schakel tussen de arbeiderswoningen ten zuidoosten en de villawoningen ten noordwesten van het plangebied aan de Jan Hooglandstraat. Karakteristiek voor de bestaande woningen is de individuele verschijningsvorm van de woningen, er is veel variatie;
- » De woningen aan de Jan Hooglandstraat voegen zich in het gevarieerde lint, en vormen tevens het visitekaartje voor de achterliggende nieuwe woonbuurt.
- » De woningen zijn familie van elkaar. Door variatie in kapvorm en/of materialisatie (tint baksteen) ontstaat een afwisselend beeld dat aansluit bij het lint;
- » De woningen hebben een royale voortuin, de rooilijn mag wisselen;
- » Woningen zijn maximaal 2 lagen met royale kap;
- » De woning op de hoek Jan Hooglandstraat - Averbbergen heeft naar twee kanten een representatieve gevel en markeert de entree naar de woonbuurt;
- » Materialisatie bestaat uit baksteen in afwisselende aarde tinten, de kappen zijn uitgevoerd in antraciete pannen;
- » De detaillering is zorgvuldig en kent dorpse details, zoals daklijsten en overstekken;
- » Zonnepanelen zijn meeontworpen met het dakvlak.

Twee-onder-een-kapwoning in anderhalve laag met royale kap

De hoekwoning is representatief naar twee kanten

Baksteen in aarde tint, antraciete kap met meeontworpen zonnepanelen en dorpse detaillering

Vrijstaande woning met representatieve gevel naar twee zijdes

Vrijstaande woning met royale kap

Erfinrichting: erfafscheidingen

- » De woningen hebben, vergelijkbaar met de woningen aan de overzijde van de Jan Hooglandstraat, een lage haag (max. 1,0 m hoog) met bomen in de voortuinzone;
- » Langs de noordelijke zijtuin is een haag aanwezig van 1,80 m hoog, bijvoorbeeld wintergroene liguster of gelijkwaardig;
- » Langs de zuidelijke zijtuin (pad richting woonbuurt) is een klimscherm met hедера aanwezig.

Klimschermen langs zijkant bij het pad richting woonbuurt

Hoge haag langs noordelijke zijtuin

De woningen hebben, vergelijkbaar met de woningen aan de overzijde van de Jan Hooglandstraat een haag met bomen in de voortuinzone

Groen en erfafscheidingen uitgangspunten

Openbare ruimte: verharding

- » Het straatprofiel bestaat uit de bestaande verharding van de Jan Hooglandstraat, rijbaan met fietspaden zijn van asfalt;
- » Het trottoir is verhard met 30x30 betontegels.

Openbare ruimte: groen

- » De bestaande bomen (Hollandse linde) worden aangevuld met bomen met vergelijkbare uitstraling; deze bomen staan in de voortuinen van de woningen, vergelijkbaar met de bomen aan de overzijde van de straat.

Het bestaande profiel van de Jan Hooglandstraat

Het trottoir bestaat uit 30x30 tegels

Groen en erfafscheidingen uitgangspunten

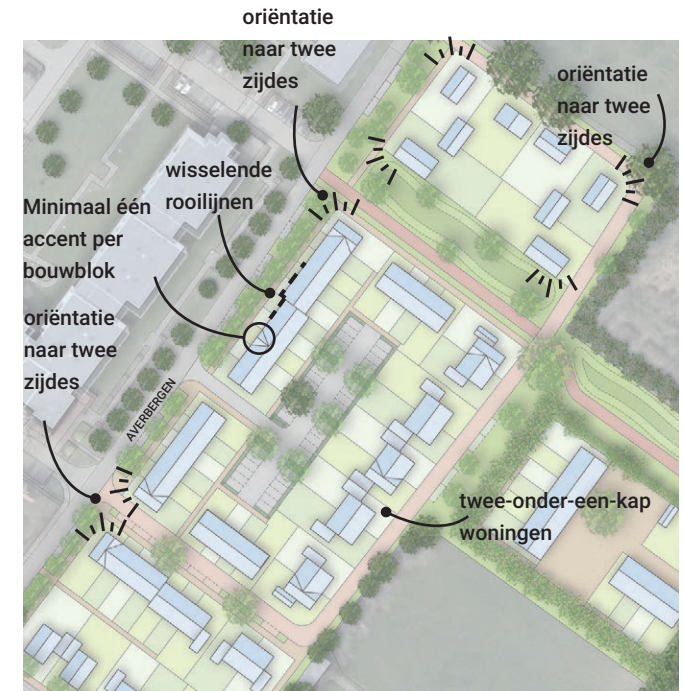
4. Deelgebied 2 - Wonen aan de dorpsrand

Sfeerbeeld

Dit deelgebied zal de nieuwe dorpsrand vormen van Olst en krijgt een eigen herkenbare landelijk dorpsse uitstraling. De woningen binnen dit deelgebied vormen een duidelijke familie waarin samenhang en variatie in evenwicht zijn. Door de woningen op de dorpsrand te situeren ontstaat een representatief en gevarieerd beeld, waarbij het groen de overgang naar het landschap versterkt. De wadi's, bestaande en nieuwe bomen dragen bij aan de klimaatbestendige woonbuurt en zorgen voor een aangenaam groen karakter. Binnen dit deelgebied is onderscheid te maken tussen de Averbergen, de dorpsrand en het cluster met vrije kavels aan de noordzijde van de dorpsrand.

Bebouwing algemeen

- » Woningen bestaan uit maximaal twee lagen met kap en zijn georiënteerd op de openbare ruimte.
- » Materialisatie bestaat uit baksteen in afwisselende aarde tinten en incidenteel witte accenten, de kappen zijn uitgevoerd in antraciete pannen;
- » De detaillering is zorgvuldig en kent landelijk-dorpsse details;
- » Zonnepanelen zijn meeontworpen met het dakvlak.

Uitgangspunten dorpsrand

Bebouwing dorpsrand

- » De dorpsrand kent een lossere opzet met twee-onder-een-kap-woningen en vrijstaande woningen. De woningen zijn georiënteerd naar het buitengebied en vormen een representatieve dorpsrand;
- » Woningen bestaan uit maximaal 2 lagen met kap. Er komen minimaal twee kapvormen voor (bijvoorbeeld langskap en samengestelde kap);
- » Er komen minimaal twee tinten baksteen afwisselend voor om - binnen de familie - een gevarieerd beeld te realiseren;

Bebouwing Averbergen

- » Langs de Averbergen vormt de bebouwing de begrenzing van de laan. Hier zijn aaneengesloten bebouwingswanden gewenst als schakel tussen de grote massa van het woonzorgcomplex en de lossere opzet van de dorpsrand;
- » Rijwoningen hebben bestaan uit één of twee lagen met een langskap en minimaal één accent per bouwblok (bijvoorbeeld een kapverdraaiing of onderscheidende gevel);
- » Na maximaal 6 woningen is er een verspringing in de rooilijn van minimaal 0,5 meter;
- » De woningen staan op 2 tot 4 meter van de voorste erfgrans;

Dorpsrand

De woningen binnen deelgebied dorpsrand vormen een familie, waarbinnen variatie mogelijk is

Afwisseling in kapvormen versterkt de losse opzet van de dorpsrand

De bebouwing is uitgevoerd in terughoudende kleuren, waardoor het groen op de voorgrond staat

Overstekken zijn goed passend bij het landelijk dorpse karakter

Averbergen

Rijwoningen hebben per blok één accent, zoals een kapverdraaiing en/of onderscheidende gevel

Materialisatie bestaat uit gevels in baksteen in aarde tinten, antraciete kappen en dorpse details

Witte accenten zijn goed mogelijk

Bebouwing vrije kavels

- » De noordelijke zes kavels worden als vrije kavels ontwikkeld. Bij deze vrije kavels zijn ook naast bovengenoemde materialen ook natuurlijke materialen als hout en riet toegestaan om het landelijke karakter te benadrukken;
- » Voor de vrije kavels op de hoeken geldt dat deze een uitstraling naar twee zijden hebben en bijgebouwen zoals garages niet aan de openbare zijde liggen;

Dorpsrand - vrije kavels

Woningen met een representatieve uitstraling richting de wadi

Bij de vrije kavels zijn ook andere natuurlijke materialen, zoals riet mogelijk

Vrije kavels met uitstraling naar twee openbare zijden (garages aan niet openbare zijde)

Erfinrichting: erfafscheidingen

- » Erfafscheidingen aan de voorzijde bestaan uit een lage haag (0,7-1,0 m hoog, bijvoorbeeld beukenhaag), erfafscheidingen bij zijtuinen bestaan uit een wintergroene hoge haag (1,80 m, bijvoorbeeld liguster);
- » Het parkeerhof krijgt een groene uitstraling. Parkeervakken worden omzoomd door een lage haag (1 m hoog) aan de zijde van de rijwoningen grenzend aan het achterpad. De erfafscheiding van de rijwoningen is hier een wintergroen begroeid klimscherm (1,8 m hoog, bijv. hедера of kamperfoelie). Aan de zijde van de twee-onder-een-kap woningen vormt een hoge wintergroene haag (1,80 m, bijvoorbeeld liguster) de erfafscheiding.

Een lage haag als erfafscheiding bij de voortuinen

Klimschermen als erfafscheiding bij rijwoningen aan parkeerhof

Hoge haag bij zijtuinen en aan achterzijde bij tweekappers (op eigen terrein) aan parkeerhof

Uitgangspunten groen en erfafscheidingen

legenda

- hoge haag (1,80m)
- lage haag (max. 1,00m)
- klimscherm (1,80m)
- - - lage haag rondom parkeerplaats (max. 1,00m)

Openbare ruimte: verharding

- » Met uitzondering van de Averbbergen en het fietspad, bestaat de verharding uit straatstenen, bijvoorbeeld de gerecyclede betonklinkers van Ecoton of gelijkwaardig;
- » De rijbaan bestaat uit straatstenen in roodbruine tint, die de gewenste dorps sfeer versterkt. Het trottoir bestaat uit klinkers in dezelfde tint, maar met een ander legverband. Parkeervakken zijn uitgevoerd in dezelfde tint en subtiel aangeduid, bijv. ander legverband;
- » Het profiel van de dorpsrand is zo smal mogelijk en kent een a-symetrische indeling met een overrijdbare loopstrook
- » Incidentele langsparkeervakken in de groenzone langs de dorpsrand hebben een groene uitstraling (bijv. grasbetonsteen);
- » Het fietspad bestaat heeft een onderscheidende uitstraling ten opzichte van de rijbaan, en bestaat bijvoorbeeld uit geverfd asfalt of gerecycled beton.
- » De rijbaan van het parkeerhof bestaat uit straatsteen in roodbruine tint. De parkeervakken in het parkeerhof zijn verhard met open verharding, bijv. grasbetonsteen;

Verkeersstructuur buitenom

Landelijk dorps uitstraling van de dorpsrand

Parkeervakken worden op subtiel wijze aangeduid, door middel van een ander legverband

Regenwater dat op de weg valt moet vrij af kunnen stromen naar de wadi's, opsluitbanden liggen daarom even hoog of iets verlaagd ten opzichte van het wegdek

LV verbinding

Fietspad van asfalt

Fietspad van gerecycled beton

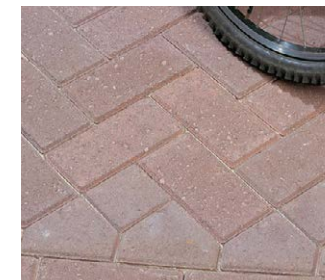
Parkeerhof

Rijbaan parkeerkoffer in betonstraatsteen

Grasbetonsteen bij parkeervakken in parkeerkoffer

Verharding in roodbruine tint, bijv. gerecyclede steen van Ecoton of gelijkwaardig

Parkeervakken onttrekken parkeerplaatsen aan het zicht. Met lage hagen en begroeiende hekwerken ontstaat een groen beeld

Openbare ruimte: groen

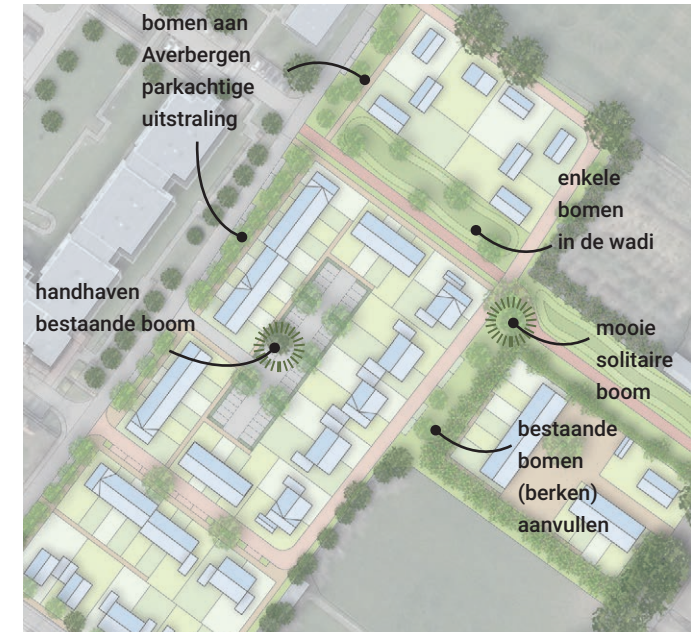
- » In het deelgebied bevindt zich één centrale wadi die het regenwater opvangt; bij de wadi zijn enkele informele speelgelegenheden aanwezig;
- » Beplanting is bij voorkeur inheems en draagt bij aan de biodiversiteit.
- » Het gras wordt onderhouden d.m.v. ecologisch maaibeheer; voor biodiversiteit is het wenselijk éénjarige bloemenmengsels in te zaaien langs de randen;
- » Bomen aan de Averbergen dragen bij aan een parkachtige sfeer. Nieuwe 2e grootte bomen met 'luchtige' boomkroon passen bij de parkachtige uitstraling;
- » In de wadi's komen boomsoorten voor die tijdelijk hoog water verdragen;
- » Op het parkeerhof blijft één bestaande boom gehandhaafd, *Alnus cordata* (hartbladige els). De nieuw aan te planten bomen zijn bomen van de 3e grootte;
- » Bomen aan de dorpsrand bestaan uit de reeds aanwezige berken, die aangevuld worden met nieuwe berken;
- » De twee bomen in de woonstraat zijn eenzelfde soort als de bomen aan de Averbergen;
- » Er wordt één kenmerkende solitaire boom van de 1e grootte aangeplant ter markering van de kruising tussen fietspad en dorpsrand.

Wadi

Natuurlijke speelaanleidingen bij de wadi's

Uitgangspunten groen en erfafscheidingen

Bestaand groen aan de Averbergen

Informele speelgelegenheden

5. Deelgebied 3 - Wonen op het erf

Sfeerbeeld

Aan de Kleistraat voegt een nieuw erf zich in het landelijke lint. Op het erf is één hoofdhuis aanwezig in de vorm van een “boerderij”. De overige woningen zijn vormgegeven als “schuren” op het erf. Deze woningen staan direct aan het erf. op. Het erf wordt deels omsloten door een natuurlijke haag en deels omsloten door een houtsingel.

Bebouwing uitgangspunten

- » Er staat één hoofdhuis aan de weg (de boerderij), daarachter bevinden zich de ‘schuren’;
- » De schuurwoningen staan gepositioneerd rondom een erf, en staan direct aan de verharding;
- » De boerderij heeft een landelijke uitstraling en bestaat maximaal 2 lagen met royale kap;
- » De schuurwoningen zijn maximaal 2 lagen met een langskap en hebben een eenvoudige bouwmassa met dominante kap;
- » De schuurwoningen kennen een strakke vormgeving met accenten die bijdragen aan de uitstraling van een schuur, zoals bijvoorbeeld houten bekleding of grote schuurdeuren;
- » Terughoudend kleurgebruik; materialisatie in natuurlijke, eigentijdse materialen, bijvoorbeeld baksteen, hout, keramische dakpannen, riet.
- » Zonnepanelen worden meeontworpen met het dakvlak.

Bebouwing uitgangspunten

Woningen

Schuurwoningen

Schuurwoningen met eenvoudige bouwmassa

Associatie van schuurdeuren

De boerderij voor aan het erf

Detaillering

Woningen direct aan het erf

Overstek/veranda

Compositie

Samenhangend ensemble rondom het erf

Het gehele erf is in samenhang ontworpen

Erfinrichting: erfafscheidingen

- » Rondom het erf is een houtsingel aanwezig van minimaal 6 meter breed; deze houtsingel draagt bij aan het versterken van de identiteit van de Kleistraat met omsloten erven in het oeverwallenlandschap; aan de zijde van het fietspad is een lage haag aanwezig (max. 1,20 m van bijvoorbeeld meidoorn). Er kan over de haag heen gekeken worden, wat bijdraagt aan de sociale veiligheid ter hoogte van het fietspad. In de haag kunnen enkele bomen geplant worden die ook terugkomen in de houtwal, zodat er samenhang is tussen de erfafscheidingen.
- » Voor de rijwoningen is geen erfafscheiding aanwezig, deze staan direct aan het erf.
- » Erfafscheidingen aan de zijdes grenzend aan de verharding van het erf bestaan uit een lage of hoge haag in eenzelfde soort, bijvoorbeeld haagbeuk.
- » Tussen de houtsingel en de kavels is een erfafscheiding met een natuurlijk karakter gewenst; bijvoorbeeld een begroeid scherm of hekwerk van wilgentenen.

Lage haag als onderbreking van houtsingel, bijv. meidoorn

Houtsingel rondom het erf

Hekwerk van wilgentenen

Haag aan voorzijde, evt. in combinatie met leibomen

Openbare ruimte: verharding

- » Erfverharding vormt één vlak en bestaat uit open verharding of straatsteen in een lichte tint;
- » Voor de woningen is een subtiele overgang van openbaar naar privé door 1m verharding in een ander legverband;
- » Parkeerplaatsen zijn uitgevoerd in open verharding of heel subtiel aangeduid in de verharding.

Openbare ruimte: groen

- » Op het erf staat een grote solitaire boom, bijvoorbeeld een noot; fruitbomen zijn ook passend en kunnen in de tuinen geplant worden.

Verharding vormt één vlak

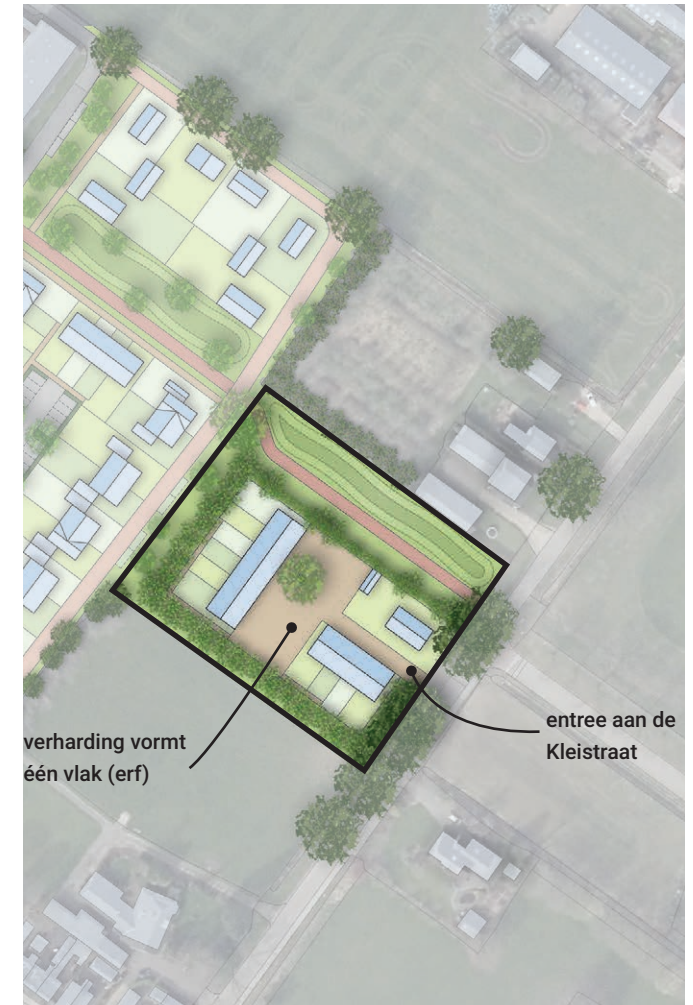
Open verharding mogelijk

Gebruik van lichte materialen

Solitaire notenboom

6. Duurzaamheid: inspiratie voor tuinen en woningen

Nectarplanten voor biodiversiteit

Insectenkasten in de tuin

Inbouw vleermuiskasten

Zonnepanelen in het dakvlak

Voederhuisjes en nestvoorzieningen

Regenwater opvangen

Verharding minimaliseren

Een solitaire boom in de voor- of achtertuin

In het stedenbouwkundig plan en beeldkwaliteitplan is de basis gelegd voor een aantrekkelijke dorpse woonbuurt waarin klimaatbestendigheid en het versterken van de biodiversiteit verankerd zijn. Toekomstige bewoners kunnen naar eigen inzicht het duurzame karakter van de woonomgeving versterken. Ter inspiratie van toekomstige bewoners zijn hier enkele suggesties voor de woningen en tuinen opgenomen.

Groene tuinen

- » Minimaliseer verharding en realiseer groene tuinen, eventuele paden kunnen in halfverharding gerealiseerd worden.
- » Plant inheemse soorten en nectarplanten.
- » Zaaï bloemenmengsels voor biodiversiteit in.
- » Plaats een solitaire boom in de achtertuin, deze biedt schaduw (klimaatadaptatie) en nestgelegenheden voor vogels. Een geschikte soort is bijvoorbeeld een noot.
- » Een insectenkast of bijenhotel op een zonnige plek biedt verblijfplaatsen voor verschillende soorten.
- » Vang het regenwater op in een regenton of laat het infiltreren in de bodem.

Woningen

- » Huismus: inbouwkasten voor de huismus kunnen in de woningen ingebouwd worden, of er kunnen ronde, golvende dakpannen worden toegepast als verblijf- en nestplaats. Door het vogelschroot pas op de derde panlat van onder plaatsen hebben de huismussen genoeg ruimte om onder het dak te broeden.
- » Gierzwaluw: plaats inbouwkasten in de gevel van de woningen.
- » Vleermuizen: voor de vleermuis is het het beste om spouwmuren geschikt en toegankelijk te maken voor vleermuizen. Daarnaast kunnen er ook inbouwkasten in woningen toegepast worden, zoals de Tichelaarkast.
- » Ontwerp zonnepanelen mee in het dakvlak van de woning.

